

HUOM! Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne. Rinnakkaistallenne saattaa erota alkuperäisestä sivutukseltaan ja painoasultaan.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Koskimäki, T., Moreira Kares, E., Tuomi, A., Aromaa, S. & Mäkeläinen, J. (01.11.2022)
Vuorovaikutteinen kaverikatsomo: osallistava vai häiritsevä kokemus? eSignals PRO.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022110163953>

PLEASE NOTE! This is an electronic self-archived version of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version:

Koskimäki, T., Moreira Kares, E., Tuomi, A., Aromaa, S. & Mäkeläinen, J. (01.11.2022)
Vuorovaikutteinen kaverikatsomo: osallistava vai häiritsevä kokemus? eSignals PRO.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022110163953>

Copyright: © 2022 by the authors and Haaga-Helia University of Applied Sciences. Licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY NC SA) license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Vuorovaikutteinen kaverikatsomo: osallistava vai häiritsevä kokemus?

Tuija Koskimäki, Elina Moreira Kares, Aarni Tuomi, Sanni Aromaa & Johanna Mäkeläinen

Kulttuurielämyksissä on itse kulttuurista nauttimisen lisäksi merkityksellistä se, että ne ovat myös vuorovaikutteisia, sosiaalisia tapahtumia. Kulttuuritapahtumiin lähdetään yleensä puolison tai ystävän kanssa, tai ehkäpä isommalla porukalla.

Vuorovaikutteisuus ja sosiaalisuus ovat tärkeässä roolissa myös suunnitteluvaiheessa ennen varsinaista tapahtumaa ja kun valitaan kulttuurikohdetta. Varsinaisessa kulttuuritapahtumassa vuorovaikutteisuus ilmenee muun muassa keskusteluna sekä mahdollisesti sisällön jakamisena sosiaaliseen mediaan. Sosiaalisen median kautta myös osallistujien laajempi verkosto saa väylän osallistua keskusteluun elämyksen ympärillä, vaikka he eivät osallistu tapahtumaan ainakaan samanaikaisesti.

Yle Areenan ooppera- ja balettistriimit vuorovaikutteisiksi

Euroopan aluekehitysrahaston rahoittamassa HomeOpera – Digitaaliset sosiaaliset kulttuurielämykset -hankkeessa toteutettiin yhdessä Suomen Kansallisoopperan ja -baletin sekä Yleisradion kanssa kaksi vuorovaikutteista etäkulttuurielämystä: Sibeliuksen baletti 14.5.2022 ja Valkyyria-ooppera 10.9.2022. Vuorovaikutteisuus mahdollistettiin Yle Areenan niin sanotussa kaverikatsomossa katsojien kesken käytävänä, kaikille katsojille avoimena chat-keskusteluna, sekä esityksen päälle lisättävänä asiantuntijakommenttiraitana. Katsojilla oli mahdollisuus valita Yle Areenasta joko ”puhdas”, monikameraohjattu versio suoratoistolähetyksestä tai HomeOpera-hankkeen vuorovaikutteinen kaverikatsomo.

Sibeliuksen baletissa 14.5. kaverikatsomon asiantuntijavieraina oli tanssija-koreografi **Minna Tervamäki** ja Sibeliuksen baletin tuottaja **Tytti Siukonen**. Keskustelua veti **Sami Sykkö**, ja kaverikatsomon chat-isäntänä toimi tanssija-koreografi **Sami Saikkonen**.

Valkyyria-oopperassa 10.9. kaverikatsomoon osallistuivat professori ja Wagner-asiantuntija **Anne Kauppala**, kapellimestari **Jonas Rannila** sekä Ylen

kuuluttaja **Maria Jungner**. Livekommentoinnin lisäksi Jonas Rannila toimi myös kaverikatsomon chat-isäntänä.

Molempien etäkulttuurielämysten jälkeen katsojia pyydettiin antamaan kyselyn kautta palautetta kaverikatsomosta. Sibelius-baletin kyselyyn vastasi 19 henkilöä, Valkyyria-oopperan kyselyyn 21.

Suurin osa vastaajista koki kaverikatsomon ja chat-keskustelun vastanneen odotuksia (Sibelius 95 %, Valkyyria 67 %). Valtaosa vastaajista myös koki, että keskustelu ja kommentointi tuki yhteenkuuluvuuden tunnetta (asteikolla 1-5, Sibelius keskiarvo 4.2, Valkyyria keskiarvo 3.9) ja että livekommentointi (Sibelius keskiarvo 3.9, Valkyyria keskiarvo 3.8) ja chat (Sibelius keskiarvo 4.2, Valkyyria keskiarvo 3.4) toivat elämykseen lisäarvoa. Vuorovaikutteinen kaverikatsomo koettiin helppokäyttöiseksi (Sibelius keskiarvo 4.4, Valkyyria keskiarvo 4.3) ja antoisaksi (Sibelius ja Valkyyria keskiarvo 4.0).

Molemmissa kokeiluissa HomeOpera-hankkeen testiryhmä (10-15 henkilöä kokeilusta riippuen) osallistui kaverikatsomossa esitettävän esityksen katsomiseen ja kirjoitti muistiinpanoja kokemuksesta. Molempia kokeiluja myös eriteltiin ja analysoitiin jälkepäin työpajassa, jossa HomeOpera-hankkeen testiryhmäläiset kertoivat kokemuksiaan chat-keskustelusta, asiantuntijoiden ja kommentaattoreiden osallistumisesta keskusteluun sekä siitä, millainen tunnelma heille jäi kokonaiskokemuksesta ja miten he kokivat vuorovaikutteisuuden sekä sosiaalisuuden osaksi kaverikatsomoa.

Testiryhmä jakautui puolesta ja vastaan

Yhteenkuuluvuuden tunnetta koettiin chatin välityksellä erityisesti silloin, kun omaan kommenttiin reagoitiin esimerkiksi tykkäyksin tai juontajien toimesta sekä silloin kun kommentteista muodostui jatkumo eli useamman viestin ketju. Siinä missä toisille chattailuun osallistuminen häiritsi itse balettiin tai oopperaan keskittymistä, toiset kokivat seuraamisen vaivattomaksi.

Katseluun käytetyn päätelaitteen valinta ei testiryhmän keskustelun perusteella vaikuttanut juurikaan kokemukseen, vaikka käytetyt laitteet vaihtelivat älypuhelimesta kannettavaan tietokoneeseen ja tablettitietokoneesta älytelevisioon. Chat koettiin erityisen rikastavana ja mutkattomana etenkin silloin, kun katsottavan esityksen tarina oli entuudestaan tuttu esimerkiksi käsiohjelman tutustumisen kautta.

Testiryhmäläiset ja esitysten jälkeen jaettavan kyselyn vastaajat kertoivat myös, että chatti ja asiantuntijakomentointi myötävaikuttivat siihen, että katsojat jaksoivat pysytellä linjoilla koko suoratoistolähetysten ajan. Vuorovaikutusta lisäävät elementit kantoivat suvantovaiheiden yli, kun katsojille tarjottiin

mahdollisuus keskittyä välillä näytöksen seuraamisen lisäksi myös niihin. Jo Sibelius-striimin palautteista kävi ilmi, että vuorovaikutteinen esitys voi olla hyvä vaihtoehto silloin, kun ooppera tai baletti on esitysmuotona tuntemattomampi. Voidaan ajatella, että vuorovaikutteisilla elementeillä on potentiaalia keventää raskaampikin teos helpommin pureskeltavaan muotoon. Kokemus siitä, että katsoja ei ole yksin vaan tässä on muita samassa katsomossa, teki yleisön urakasta monen konkarinkin mielestä sopivalla tavalla helpommin sulatettavan.

Valkyyria-oopperan kaverikatsomossa chat-moderaattorit jakoivat chattiin pätkiä synopsiksesta ja näin tarjoilivat oopperakappaleissa usein vaikeaselkoisen juonen oikea-aikaisesti kaverikatsomolle. Testiryhmä kiitteli erityisesti tätä ominaisuutta. Chattia isännöivä kapellimestari Jonas Rannila inspiroi kaverikatsomoa ja lumosi sen asiantuntemuksellaan. Partituurin ennakoiva lukeminen ja tulevien soitinkohtausten sanoittaminen niin, että kuulijoiden korvat olivat jo valmiiksi höröllä kun jotain merkittävää tapahtui, tekivät katsomoon valtavan suuren vaikutuksen. Sibelius-baletin kaverikatsomossa päästiin osittain samankaltaisiin tunnelmiin, mutta Valkyyria-oopperan kokeilussa asiantuntijakomentointi oli huomattavasti kattavammin käsikirjoitettu.

Esitystä tarkemmin mukailevan ja ennakoivan asiantuntijakomentoinnin katsottiin tuovan lisää syvyyttä etäkulttuurielämykseen myös sosiaalisuuden ja vuorovaikutuksen kokemusten osalta. Vuorovaikutus yleisön kanssa oli Valkyyria-striimissä Sibelius-striimin kokemusta hallitumpaa selkeämmän vastuunjaon ja rytmikkään käsikirjoituksen ansiosta.

Osa HomeOperan testiryhmäläisistä suhtautui kokemukseen myös varsin kriittisesti. Vuorovaikutusta lisäävien elementtien katsottiin häiritsevän itse esityksestä nauttimista merkittävästi, ja tämä korostui etenkin oopperaelämyksen kohdalla: oopperalaulun päälle puhuminen on eri asia kuin balettianssin päälle puhuminen. Eräs kriitikko kuitenkin esitti olettan, että tämän tyyppinen esitystapa voisi olla omiaan pedagogisena lähestymistapana, jos halutaan esitellä esitettäviä taidemuotoja sellaiselle yleisölle, jonka tavoitteena on saavuttaa syvällisempi ymmärrys esimerkiksi juuri baletista tai oopperasta konseptina ja kulttuurin ilmentymänä. Kaverikatsomot voisivat toimia myös muille kohderyhmille, esimerkiksi Twitch-striimaukseen tottuneille nuorille, suunnattuna elämyksenä.

Kaverikatsomon tulevaisuus

Yleisradion tuottaja **Jyri Loikkanen** kommentoi kaverikatsomo-yhteistyötä HomeOpera-hankkeen kanssa näin: ”Jatkuva ja avoin vuorovaikutus eri tapahtumatuotantojen yhteydessä on nuoremmille yleisöille itsestäänselvyttä,

mutta haluamme tuottaa näitä elämyksiä myös iäkkäämmille yleisöille. HomeOperan ja Suomen Kansallisoopperan ja -baletin kanssa yhdessä toteutetut kaverikatsomot ovat olleet erinomaisia esimerkkejä tästä yhteisestä halustamme kokeilla ja tarjota jotain uutta yleisöllemme. Yle on tuottanut kaverikatsomoita aiemminkin, esim. Linnan Juhlat 2021 -lähetyksen yhteydessä tuotettiin nuoremmalle yleisölle ”sohvabileet”. Baletti- ja oopperakaverikatsomot tuottivat meille aivan uusia teknisiä ja sisällöllisiä haasteita, mikä kuuluu uusien kokeiluhankkeiden luonteeseen. Katsojamäärien ja palautteiden perusteella olemme oikeilla jäljillä: myös iäkkäämmät yleisöt haluavat kokea tapahtumia verkossa erikseen, mutta sosiaalisesti yhdessä. Testiryhmien palautteet ovat olleet Ylelle ensiarvoisen tärkeitä ja antaa pohjaa tulevien osallistavien ja vuorovaikutteisten hankkeiden suunnitteluun.”

Suomen Kansallisoopperan ja -baletin suoratoistolähetyksistä vastaava tuottaja **Mikko Hannuksela** jatkaa: ”Haaga-Helian ja Yleisradion kanssa yhteistyönä tehdyt Sibeliuksen baletin ja Valkyyria-oopperan kaverikatsomot ovat olleet mielenkiintoinen tapa kokeilla etäkulttuurikokemuksen rikastuttamista kaverikatsomoin ja chattikeskusteluin. Mietittäessä eri keinoja erilaisten asiakasryhmien tarpeisiin vastaamisessa myös digitaalisesti, on tämä projekti tärkeä osa sitä.”

Kulttuurielämys on hyvin henkilökohtainen kokemus. Toisille vuorovaikutus ja sosiaalisuus osana kulttuurielämystä on tärkeää ja merkityksellistä. Osa haluaa kokea, tuntea ja nauttia elämyksestä yksin. Etäkulttuurin aktiivinen tai passiivinen seuraaminen onkin yksi HomeOpera-hankkeen pääaiheita.

Suomen Kansallisoopperan ja -baletin sekä Ylen kanssa toteutetut vuorovaikutteiset Sibeliuksen baletti ja Valkyyria-ooppera toteutettiin samanaikaisesti sekä vuorovaikutteisena kaverikatsomona että niin sanottuna puhtaana versiona. Erilaisten versioiden voidaan nähdä täydentävän toisiaan, palvelevan erilaisia asiakasryhmiä ja vastaavan eri tarpeisiin. Kysyntää vuorovaikutteisille etäkulttuurielämyksille tuntuu kokeilujen perusteella olevan: Sibeliuksen ja Valkyyria-kaverikatsomot keräsivät yhteensä kymmeniä tuhansia katselukertoja ja satoja chat-viestejä, etenkin yli 60-vuotiailta.

HomeOpera-hanke jatkaa vuorovaikutteisten etäkulttuurielämysten tutkimista, kehittämistä ja kokeiluista raportointia!

Tämä teksti on osa HomeOpera – Digitaaliset sosiaaliset kulttuurielämykset -hanketta. Hankkeen tavoitteena on kehittää XR-konsepti, jolla kulttuurielämykset tuodaan ikääntyvälle kotiin uusien teknologioiden avulla, sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yhteisöllisyyden mahdollistavalla tavalla.

Hanke toteutetaan välillä 09/2021-08/2023 ja sen rahoittaa Uudenmaan liitto/Euroopan aluekehitysrahasto osana EU:n COVID-19-pandemian johdosta toteutettavia toimia (REACT-EU).

Hankkeen toteutuksesta vastaa Haaga-Helian Palvelukokemusten laboratorio LAB8.